

GDY DZIECKO JEST LEWORĘCZNE

U źródeł leworęczności

Leworęczność nie jest do końca wyjaśniona. Pewne jest to, że ma swój początek w mózgu, a dokładniej mówiąc – w korze mózgowej obu półkul mózgowych. Ruchy lewej połowy ciała powiązane są z prawą półkulą, a ruchy prawej połowy ciała – z lewą półkulą. Dzieje się tak dlatego, że drogi nerwowe przekazujące pobudzenie ruchowe z kory mózgowej do poszczególnych grup mięśni mają przebieg skrzyżowany.

Przewaga czynnościowa jednej ręki nad drugą jest ściśle związana z jedną z półkul mózgowych. U ludzi leworęcznych półkula prawa dominuje nad lewą, u praworęcznych dominująca jest półkula lewa.

Przewaga jednej ręki nad drugą staje się wyraźna u wielu dzieci około 4 roku życia. Zwykle na przełomie wieku przedszkolnego i szkolnego ustala się lateralizacja czynności ruchowych rąk, która ostatecznego kształtu nabiera w wieku 12-14 lat. Lateralizacja to inaczej stronność ciała, a więc większa sprawność jednej strony ciała od drugiej, która nie ogranicza się wyłącznie do pracy rąk, choć najwyraźniej zaznacza się właśnie w czynnościach manualnych. Występuje ona również w przypadku nóg oraz parzystych narządów zmysłu, zwłaszcza oczu. Pierwsze objawy dominacji ręki można zaobserwować już u niemowlęcia, począwszy od ok. 6-7 miesiąca życia dziecka. Można wówczas zaobserwować, którą ręką maluch sięga po zabawki czy, gdy jest starsze, chwyta sztucce, naciska pilot, gasi światło. Podczas zabawy leworęczne dziecko bierze klocki lewą ręką i częściej się nią posługuje w ich układaniu. Można też wykonać kilka eksperymentów. Przetoczyć po podłodze piłkę w kierunku dziecka i sprawdzić, którą rękę wyciągnie po nią. Starsze dziecko, które potrafi już samo bawić się piłką, poprosić o rzucenie jej do celu czy odbijanie o podłogę. Informację zwrotną otrzymamy także, gdy dziecko puka do drzwi lub myje samo zęby.

Dominująca strona ciała uwidacznia się nie tylko w posługiwaniu się ręką, ale też innymi częściami ciała. Dziecko z lewą lateralizacją podczas kopania, schodzenia ze schodów czy zdejmowania butów zawsze zacznie od lewej nogi. Podczas przysłuchiwania się (np. szeptom)

przysuwa w kierunku głosów lewe ucho, a przyglądając się z bliska przedmiotom (np. przez lupę) przyłoży do przyrządu lewe oko.

Krótko o lateralizacji

Wyróżniamy następujące rodzaje lateralizacji:

- jednorodna – prawostronna (przejawia się dominacją prawej ręki, oka i nogi, świadczy o dominacji półkuli lewej) lub lewostronna (przejawia się dominacją lewej ręki, oka i nogi, świadczy o dominacji półkuli prawej);
- niejednorodna (inaczej zwana skrzyżowaną) – polega na wyraźnej czynnościowej przewadze narządów ruchu i zmysłu, ale nie po tej samej stronie, a po obu stronach ciała;
- nieustalona – brak ustalonej dominacji poszczególnych narządów ruchu i zmysłu.

Obserwacja dziecka podczas codziennych czynności, a zwłaszcza rysowania, dostarcza okazji do stwierdzenia, którą rękę dziecko wybiera, czy zawsze tą samą, czy zmienia rękę podczas rysunku. Te obserwacje dostarczają nam wiedzy o tym, która ręka będzie lub jest dominującą. Sprawność ruchów rąk można ocenić widząc, jak dziecko trzyma narzędzie graficzne w dłoni, jak naciska (zbyt mocno, zbyt słabo). Już od samego początku styczności z narzędziem graficznym (ołówek, kredka, długopis) należy układać palce dziecka, ucząc je prawidłowego chwytu, tak długo dopóki chwyt nie zostanie przez dziecko opanowany prawidłowo (chwyt pęsetkowy). Jeżeli nieprawidłowy sposób trzymania utrwali się w 3-4 roku życia dziecka, zmiana lub skorygowanie złego nawyku będzie niestety trudne do „naprawienia”.

Dzieci leworęczne często wykazują mniejszą sprawność ruchową rąk, w związku z czym potrzebują szczególnej pomocy w zakresie usprawniania oraz rozwijania umiejętności grafomotorycznych już od najwcześniejszych lat. Należy ćwiczyć z nimi motorykę małą, która odnosi się zasadniczo do czynności związanych z użyciem palców i dłoni (ćwiczenia - lepienie z plasteliny, rysowanie, nawlekanie koralików, zbieranie rozsypanych monet, zapinanie guzików, wydzieranie) oraz motorykę dużą tj. sprawność całego ciała (ćwiczenia takie jak bieganie, skakanie, czworakowanie, jazda na rowerze, pokonywanie przeszkód, zabawy związane z rzutem, celowaniem itp.).

Gdy zaobserwujemy, że nasze dziecko jest leworęczne należy zwrócić szczególną uwagę na prawidłową pozycję ciała, właściwe położenie kartki oraz prawidłowego sposobu trzymania przyboru do rysowania/ pisania.

Pozycja ciała

Dziecko leworęczne siedząc przy stoliku czy biurku, powinno mieć kolegę lub rodzica po swojej prawej stronie. W ten sposób ręka, którą rysuje (kreśli, wykonuje ćwiczenia manualne) znajduje się po „zewnątrznej” stronie stolika. Pozwala to uniknąć wzajemnego szturchania się i zapewnia każdemu swobodę ruchów. Światło powinno padać na kartkę dziecka leworęcznego z prawej strony bądź z przodu. Podczas rysowania dziecko siedzące przy stole, powinno mieć obie stopy oparte o podłogę, przedramiona o stół, a plecy wyprostowane. Tułów nie powinien opierać się o stolik, lecz znajdować się w pewnej odległości od niego, zapewniając tym samym swobodę ruchów rąk.

Położenie kartki

Kartka papieru, na której rysuje lub pisze dziecko leworęczne powinna znajdować się nieco na lewo od osi jego ciała. Powinna ona być ułożona ukośnie na stoliku, tak aby jej lewy, górny róg był skierowany ku górze.

Sposób trzymania narzędzia do rysowania/ pisania

Dziecko leworęczne powinno trzymać ołówek czy kredkę w trzech palcach - między kciukiem i palcem środkowym, palec wskazujący naciska kredkę od góry. Drugi koniec kredki powinien być skierowany ku lewemu przedramieniu.

Duże znaczenie ma dobra współpraca ręki i oka podczas rysowania, pisania. Należy usprawniać współdziałanie czynności ruchowych lewej ręki i oka po tej samej stronie, usprawniać rękę po stronie dominującego oka, umożliwiać stałe śledzenie wzrokiem czynności rysowania, pisania przez dziecko. Dzieci te wkładają duży wysiłek w pisanie, który powoduje nadmierne napięcie mięśniowe (dzieci wówczas są przygarbione, schylają głowę zbyt nisko lub ją przekrzywiają). Należy wyrabiać właściwą postawę ciała dziecka leworęcznego podczas pisania, co jest istotne ze względów zdrowotnych.

Ponieważ dzieci leworęczne męczą się w czasie pisania, wskazane jest stosowanie przerw i ćwiczeń relaksujących ręce, np. wymachy, kurczenie i rozkurczanie mięśni dłoni. Tolerujemy ponadto wolniejsze tempo pracy tych dzieci i niższy poziom graficzny. Nigdy też nie

podkreślamy ich „inności”. Dzieci leworęczne zmuszane do rysowania/pisania prawą ręką unikają tych czynności. Jeżeli mamy dziecko o lateralizacji jednostronnej lewostronnej, zaakceptujmy to i pomóżmy mu również to zaakceptować. Większość przypadków leworęczności jest dziedziczna, a zmiana strony jest bardzo trudna lub wręcz niemożliwa. Należy poznać swoje dziecko i jeśli nie wyraża chęci do zmian i uparcie przekłada sztucce i inne przedmioty do lewej ręki, nie ma sensu na siłę go przyuczać do praworęczności. Leworęczność to naturalny przejaw lateralizacji i nie powinien stanowić problemu dla dziecka, a tym bardziej dla rodziców.

Jedną z najważniejszych dziedzin, w jakiej należałoby udzielić pomocy leworęcznemu dziecku, jest przygotowanie go do nauki pisania, a następnie wdrożenie do techniki pisania odpowiadającej potrzebom osoby leworęcznej. Celom tym służą zajęcia wdrażające do pisania lewą ręką. Zajęcia powinny mieć formę zabawy, być różnorodne i atrakcyjne dla dziecka.

Przykładowe zabawy i ćwiczenia dla dziecka leworęcznego:

- zabawy palcami i dłońmi: teatrzyk cieni, teatrzyk ruchu,
- zabawy manipulacyjne: rozkruszanie palcami grudek piasku,
- zabawy piaskiem i wodą,
- nawlekanie koralików,
- haftowanie na tekturkach z dziurką,
- ugniatanie kuleczek z papieru i plasteliny,
- wycinanie papieru,
- konstruowanie z klocków,
- układanie puzzli, układanek z drobnych elementów,
- modelowanie w glinie, plastelinie, modelinie,
- malowanie palcem,
- rysowanie za pomocą różnych narzędzi,
- odciskanie śladów dłoni i stóp,
- malowanie grubym pędzlem,
- obrysowanie dłoni i stóp oraz całego ciała,
- rysowanie według szablonów,

- rysowanie prostych schematów,
- zabawy z wodą,
- ćwiczenia grafomotoryczne,
- ćwiczenia graficzne, np.: „szlaczki na kartkach”.

Leworęczność coraz bardziej popularna

W ostatnich latach liczba osób deklarujących się jako leworęczni rośnie. Przyczyniło się do tego respektowanie „odwróconego świata” w codziennym funkcjonowaniu. Wychodząc naprzeciw potrzebom leworęcznych produkuje się coraz więcej przedmiotów codziennego użytku dedykowanych właśnie im. W wielu krajach powstają sklepy dla leworęcznych, gdzie można znaleźć odpowiednio przystosowane przybory szkolne, instrumenty i narzędzia. Na licznych forach i serwisach tworzą się społeczności leworęcznych, istnieją również serwisy poświęcone tylko osobom leworęcznym, jak np. www.leworecznosc.pl. To wszystko, aby edukować rodziców i pedagogów do pracy z dziećmi posługującymi się lewą rączką.

W Anglii powstała Światowa Organizacja Kluby Leworęcznych, która ustanowiła 13 sierpnia Międzynarodowym Dniem Leworęcznych. Pamiętajcie zatem, aby tego dnia złożyć życzenia wszystkim leworęcznym!

Twoje dziecko jest leworęczne? Dziś to żaden problem. Nie martw się, to niepotrzebne.

Opracowała Elżbieta Zuterek

Bibliografia:

Marta Bogdanowicz, Małgorzata Rożyńska „Lewa ręka rysuje i pisze”

M. Bogdanowicz, „Leworęczność u dzieci”

Grabowska Grafowska „Ewolucyjne korzenie leworęczności”

Internet